

Cinc episodis de la química que han fet història: implicacions didàctiques

Indagar, interpretar, elaborar models, cerca evidències i argumentar per desenvolupar les idees centrals de la química i les habilitats de pensament que caracteritzen la competència científica

Aureli Caamaño

Societat Catalana de Química. Comissió de Ciències del Col·legi de Llicenciats de Catalunya. Coeditor de les revistes *Alambique* i *Educació Química EduQ*

20 h: Sis sessions presencials de 3 h + 2 h d'activitats

PROGRAMA DEL CURS

Introducció

Les qüestions clau i els conceptes bàsics de la química. Els conceptes fonamentals de substància i reacció química.

Els diferents nivells de representació de la química: macroscòpic, mesoscòpic, molecular, atòmic, electrònic.

L'explicació de les propietats dels diferents estats de les substàncies: el model cinetico-corpúscular.

La diferenciació entre substàncies elementals i compostos.

Indagar, modelitzar i argumentar.

La història i la naturalesa de la química en relació a l'ensenyament de la química.

El caràcter interpretatiu del llenguatge científic.

1. Lavoisier i el naixement de la química moderna: la teoria de la combinació amb l'oxigen en front de la teoria del flogist

La definició d'element químic.

La nova nomenclatura.

El descobriment de l'oxigen i la interpretació de la combustió. L'ús de la conservació de la massa en la interpretació de les reaccions. La controvèrsia Lavoisier-Priestley.

La demostració que l'aigua és un compost.

La idea errònia sobre la composició dels àcids de Lavoisier.

Interpretar la combustió d'una espelma i la calcinació dels metalls: un exemple excel·lent per fer hipòtesis, argumentar i contra argumentar.

2. Dalton: l'home que va pesar els àtoms: l'establiment de una teoria atomicomolecular basada en la determinació de les masses relatives dels àtoms

Els postulats de la teoria atòmica de Dalton. La revisió fonamental de la teoria de Dalton: no totes les substàncies són moleculars.

El concepte d'estructura gegant. Evidències experimentals de l'existència dels ions.

La teoria de la dissociació iònica de **Arrhenius**.

Substància elemental i element no és el mateix!

El concepte de massa atòmica relativa Com determinar la massa atòmica relativa dels elements i les fórmules químiques de les substàncies? El problema de la determinació de les masses atòmiques relatives a l'època de Dalton.

La llei de combinació dels gasos de **Gay-Lussac** i la hipòtesi d'**Avogadro**. Com determinar la massa molecular relativa d'una substància volàtil?

La solució de **Cannizzaro** per determinar les masses atòmiques relatives. Diferència entre substància, espècie i entitat química.

La nova definició de mol i de la constant d'Avogadro.

3. El gran enigma de l'afinitat química. El somni newtonià. El model de la dualitat elèctrica de Davy i Berzelius. El concepte de valència. L'energia de les reaccions. Espontaneïtat i velocitat de reacció.

La cerca de l'estructura de les molècules. Fórmules semidesenvolupades. La teoria dels radicals i dels tipus. El concepte de valència de **Kekulé**. La interpretació de l'energia de reacció. El concepte d'espontaneïtat. El concepte de reactivitat.

4. Mendeléiev: el profeta de l'ordre químic dels elements. L'establiment de la taula periòdica dels elements

Com determinar la valència o capacitat de combinació a partir de la fórmula empírica? Com ordenar les substàncies elementals i els elements a partir de les seves propietats a la manera de Mendeléiev?

El poder de predicció de la taula de Mendeléiev.

Què pensen els estudiants sobre el concepte d'element químic i les propietats periòdiques dels elements i de les substàncies elementals?

5. Thomson, Rutherford i Bohr: Els primers intents d'establir l'estructura interna de l'àtom.

El descobriment de l'electró. Les propostes de models atòmics de Thomson, Rutherford i Bohr.

Com elaborar successius models de l'àtom a partir de les seves propietats? Del model del pastís de panses al model nuclear-planetari.

Com podem saber com es distribueixen els electrons? Elaborar un model de capes d'electrons abans d'abordar el model quàntic.

Què pensen els estudiants sobre l'estructura interna de l'àtom?

6. Lewis, Kossel, Langmuir i Pauling: els primers intents d'explicar l'enllaç químic amb un model electrònic. Les primeres idees sobre les forces intermoleculares. La relació estructura, enllaç i propietats.

A favor d'un model físic de l'enllaç químic en lloc de la perniciosa regla de l'octet. Diferents interaccions entre els àtoms, les molècules i els ions: forces intermoleculares, enllaços covalents, enllaços d'hidrogen, atracció electrostàtica entre ions, enllaç metàl·lic. Una proposta per a la progressió dels models d'enllaç. Explicar la interacció existent o explicar la formació de l'enllaç? L'energia dels enllaços. Què pensen els estudiants sobre l'enllaç, l'energia dels enllaços i les forces intermoleculares? La relació entre estructura i propietats.